

Jozef M. Hurban Františkovi L. Riegrovi o národnej situácii Slovákov a Slovenska na konci roku 1860.

Originál listu v korešpondencii Fr. L. Riegra v ANM v Prahe. Vynechávam posledné časti listu. List je datovaný v Hlbokom 2. januára 1861.

Jozef M. Hurban informuje predstaviteľa českej politiky a národného hnutia Františka L. Riegra, ktorý už v minulosti prejavil živý zájem o postavenie Slovákov v Uhorsku a o ich národné hnutie, o stave slovenského národného hnutia na konci roku 1860 a upozorňuje ho, aby opatrne pokračoval v poľnere k maďarskému národnému hnutiu, ktorého predstaviteľa napriek všetkému liberalizmu sú orientovaní protičesky.

Veľectěný Pane a Příteli!

Hrozný osud stih slovenský kmen. My sme teď oblaženi historickým právem, co chvíle budeme míti i historické šibenice postavené nad každou hlavou slovenskou. Naši „mladá škola“ se nazývají Slováci, jejichž hlava jest Radlinský, jejichž sloupové jsou Čajákovci, Nemeššáňovci a ještě několik maďaronských překuklenců, zlořečí od srdce po Bachu a Čechů a zároveň jsou liberální.¹ Nová škola to roztrubuje, že jim uvedla Acciji, monopol, kolek ec. Na více stranách je lid skutečně ne za ideí reformy politické, ale za zrušení daně, akcií, kolku, monopolu atd. zaujat a slyší již jen toho, kdo zlořečí proti „hanákům“ a císaři.² Kdo tímto může mámit chtít lid, ten rozevirá hubu, a pro rozumný hlas není teď uší. Noviny a časopisy leží neotvořeny, proti tomu ale v hospodách se váží vzdělání politicky. Tu máte smutný obraz Slovenska.

Poměr té liberální maď. strany k národu našemu jest tentohle: Pán Velkomožný nadžupan, neb župan promluví z balkonu k lidu milostivě několik slov slovensky jako k „horňákům“, tam „k dolňákům“, onde k „Šaryšanům“, zde „Trenčanům“, jinde k „Liptákům“, atd., nikoli ale jako ku národu slovenskému a — ostatně se všechno zavádí maďarsky.³ Liberálnost jedněch žurnalistů a také snad Eötvöse a Deáka je upřímná, a to jsou hlasy volající na poušti. Slovenský národ musí jistě(?) potupen a vzdělat se lépe, než bude moci rozdušit okovy své. Povědomí je větší než bylo 1848. Nic nám ale tak škoditi nebude teď, jako to rozkyvotané povědomí slovenské, ješto se k vůli liberalizmu rozežírá po národu, rozumím tu „mladou školu“, která po Čechu zlořečí a s Maďarem se objímá. Kdy ste co podobného zkusili po nás i při nejprudším boji o lit. řeč na Slovensku? My s těmito nic nemáme společného, nebo mezitím co

¹ J. M. Hurban tu naráža na maďarofilsky orientovanú skupinu, ktorej príslušníci neskoršie vystupovali pod názvom Nová škola.

² Hanákmi sa na západnom Slovensku označovali pejoratívne príslušníci českého národa. Pokiaľ ide o dane, akcie a kolky, zaviedol ich v značnom rozsahu práve Bachov režim, aby mohol získať príjmy pre svoj nákladný byrokratický aparát a vojsko.

³ Narážka na to, že predstavitelia maďarských vládnúcich tried nechceli priznať jestvovanie slovenskej národnosti, ale iba dialektické skupiny.

slovenčiny užíváme k strasení a probuzení ze snu Slováků, řeč českou co svou a Vás za hosty považujeme a *máme* a Thunovi vděční sme, že aspoň katolícke školy opatřil knihami českými.⁴ Tuto zásluhu Thunovu uznáváme my, kteří sme od tohoto pána nejvíce trpěli a ti, jichž on sobě liboval *házi* teď kamením po něm a vykřikují, že jim čechyzoval národ. Čechyzovat pak je jen horší než maďarisovat. Buď prokletý do nejhoroucejšího pekla tento liberalizmus. Dvanáct milionů polabských Slovanů jsou blahoslaveni dle té theorie, nebo jsou údem slabomyslného, osvíceného národa, v všech mrtvých! Teď budou o závod Maďaři liberální s liberálními Slováky ještě i těch několik českých knih ze škol slovenských vyhazovat. Buď proklete počínání takového liberalizmu našich. Já rád umřu mučednickou smrtí, proti takovému liberalizmu. Můj osud je obraňovat potupeného, bez ohledu na panující luzy bludy. Za českou řeč na Slovensku promluvím slovo ve Vašem journalu. Ostatně pak uvidíte z tohoto, ja jsem teď docela utáhnutý v politické činnosti a obmezený na působení církevní, které ostatně téměř na 0 sešlo. Následkem osudných chyb vlády: než že to tak dlouho nebude, předcítím. Snad časem až Slovákům zle přijde, koleso obrátí se na mne. Dobrý konec toto zradství citu slovanského mítí nemůže. Vy Čechové pak se docela nemylte v Maďařích, nejohavnější posměchy, potupné satyry, karikaturní ošklivosti jsou pořád v hubách maďarských k jménu Čech. Bez příčiny se do nich zadírat ovšem bylo by všetečné, v nynějším času má každý národ dost starosti se sebou samým: ale souciti k nim ve věcech národních projevovat tam, kde oni nejohavnější tyranství káží, proti kmeňům slovanským bylo by lehkomyšlnost bezpříkladná.

Ohledem postavení Vašeho denníka k těm našim třeshlencům bych Vás jen prosil ne tak vystupovat, jak i Čas vystoupil,⁵ hned za třídu národní vyhlasovat každou píseň, novelku proslovenou slovenskou, tu činí slovenčina divy a otrásá národem, proč to tedy brát lidu k vůli chceme? Proč je zbavovat hýbadel mocných národního života? Zarazit ale mocně na Krkonoších korouhev na niž psáno stojí Slovanstum, nihil slouci o me me ahenum esse puto. A těch na Slovensku co ještě jen i Bibli kralickou ve své hlouposti ztřeštěné do slovenčiny překládat chtějí a posměchy sobě o Čechu, Hanáku, Moravanu atd. tropí, těch vzítí na mušku karabinů svých a nemilosrdně je honiti ze světa slovenského: nebo tito jsou zrádcové naši i Vaši, a ne my, co pořád mučednictví snášíme za slovanstvo a se domýšlím, že ani Čas to tak zle nemyslíl . . .

Česká, čistá lit. řeč ať se zachovává ve spisech, ježto mají cenu pro Čechoslovany, slovenčinu v mezích sobě vytčených, k cílům locálním slovenským ať se užívá čistá, dle přijatých již pravidel organických slovenské gramatiky. Toto je moje domnění.

Ohledem otázky Vaši strany Novin slovenských nemohu Vám nic určitého povědět, zdá se, že zakládají aristokrati maďarští cosi, bude to však, najdouli red. takového cosi, jako 1848 zlopověstného Kostelného Noviny byly. Bude sa tam na Čechy najíždět, Slovanstvu posmívat, ale pravda, vše se pěkně potírat bude liberalizmem⁶ . . .

Naděje moje opírají se jedině o massu národa, toto se nedá žádnými piklemi a kumšty setřít, a znenáhla se rozvine z tříd středních soběvědomější druh, pak snad i aristokracie

⁴ Za vedenia Lva Thuna boli do slovenských elementárnych škôl po roku 1849 zavedené učebnice vydané pre české školy, a to v súhlase s celkovou jazykovou politikou Bachovej vlády.

⁵ Politický denník, ktorý začal vychádzať v Prahe roku 1860 a uverejňoval aj príspevky zo Slovenska.

⁶ Išlo o zakladanie politického časopisu *Priateľ ľudu*, ktorý potom začal vychádzať v Pešti od februára 1861 pod redakciou M. Mácsaya a mal za úlohu podporovať maďarofilské snahy príslušníkov tzv. Novej školy.

po ranách, ještě i ona očekávatí má, přijde k rozumu a navrátí se k lidu svému. Příklad máme u Vás Čechů, šlechta se vystěhovala a tam venku zhynula, pominula se, doma zůstavší odcizila se z většího dílu drahému národu, a předea z massy lidu po 200 letech utrpení a umírání teď to již se vidí, že v lidu jest budoucnost. Vy již můžete říci, či s ní, či bez ní, či proti ní, jednak jen k cíli vlastnímu jdete! My se těšíme z tohoto stavu Vašeho. Proto ale, že nejsme my na tomto stupni rozvinutosti národní, nezoufáme a ze zoufalosti nevrháme se v náručí nejhlavnějšího nepřítele jména slovanského. Staň se co staň, od ochrany národnosti neupustíme a byť by nám bylo žítí přes to strašné údolí stínu smrti.

Pro politické noviny slovenské v české řeči nemáme — aspoň neznám já — redaktora, takže byť by i pomoc ste nějakou dali, nemá je kdo přijat; jestli je něco k učinění z tohoto ohledu, tu myslím, že by cíli nejpřiměřenější bylo svolit sobě Váš orgán. Vy pak asi 100 výtisků by ste za poloviční cenu na Slovensko posílali...⁷

67

Clánok neznámeho autora, pravdepodobne Daniela Licharda, „Co Slovák od sněmu očekává?“

Uverejnili Lichardove SN, roč. XIII (1861), č. 16. Viedeň 9. februára 1861.

Budúci uhorský snem má vysloviť, že každý rodák krajiny je dobrý uhorský občan. Školy majú byť rovnoprávne. Treba založiť hospodárske, literárne a vedecké spolky, používať slovenčinu v stoličných správach.

My Slováci, ačkoľvek se dosti vysokých, z krve naší pošlých hodnostářů nalézá, přece žádného mezi nimi nemáme, kterýžby hotov byl i za naše národní práva mohoutné slovo svoje pozdvihnouti, tak jako tyto dny známý z událostí roku 1848/49 generál G. Stratimirovič¹ k obraně práv srbských rodákův učinil svým přípisem ke Fr. Deákovi² daným, před nímžto nejen každý statečný Slovák, ale vůbec každý opravdový vlastenec uherský hlavu kloní. Poněvadž ale toužebně očekávaný sněm krajinský přededveřmi jest, aspoň tím jediným způsobem, kterýž toho času máme, totiž cestou volného tisku, toužby a žádosti naše jakoby v jádru veřejně přednésti chceme, nebo se jednolitivé hlasy těchto toužeb už ve všech šesti našich slovenských časopisech jednomyslně odedávna ozývaly.

K uveřejnění těchto toužeb našich my sice žádného formálního plnomocenství nemáme, avšak povinnosti naše (co správce dosavadního jediného časopisu politického) jest: výraz dáti myšlenkám, které zajisté každý statečný rodák slovenský ve svém srdci nosí.

⁷ Uvažovalo sa tak na Slovensku pred založením Pešťbudinských vedomostí, ktoré potom začali vychádzať od 19. marca 1861.

¹ JuraJ Stratimirovič (1823—1908), vodca povstania uhorských Srbov v rokoch 1848—1849.

² František Deák (1803—1876), významný maďarský politik, tvorca národnostného zákona a rakúsko-maďarského vyrovnania.